



**I dron-
ningens
navn**

Et mylder af pilgrimme

I begyndelsen af december 1411 opholdt dronning Margrete 1. sig på Kalundborg Slot; et af kongemagtens faste støttepunkter i landet. Den 8. december udskrev hun en række gavebreve, fire i alt, der tilsammen uddelte den fyrstelige sum af 26.337,7 lübske mark.

Der var givetvis en højtidelig stemning i rummet, da det skete den vinterdag, for det var betragtelige summer, dronningen her uddelte i troens navn. I det ene af disse fire breve gav Margrete 2.000 mark til abbed Salomon i Esrum Kloster og abbed Niels i Sorø, der begge tilhørte den cisterciensiske orden. Brevet pålagde de to klosterforstandere, at de for pengene i løbet af to år skulle forpligte sig til at organisere og afvikle en lang række pilgrimsrejser, både til nære, hjemlige mål og fjerne destinationer.

I alt skulle der for de 2.000 mark sendes pilgrimme til mindst 51 valfartsmål, og i flere tilfælde drejede det sig ikke bare om én, men op til syv pilgrimme, som skulle opsøge den samme destination. Der er med andre ord tale om en betydelig mobilisering, der var helt i tråd med lignende donationer i perioden, men Margretes initiativ er alligevel særligt, fordi det er så omfattende.

Vi ved ikke, præcis hvorfor hun udstedte de fire gavebreve den decemberdag. Dronningen var på dette tidspunkt 59 år gammel, og mindre end et



I Næstveds Skt. Peders Kirke blev denne pragtfulde, sengotiske altertavle opstillet ca. år 1500 på et sidealter. Tavlen er viet til Skt. Knud den Hellige. I centrum troner den hellige konge, mens hans martyrium og skrinlæggelse, hans *translatio*, ses på den bevarede fløj. || Nationalmuseet

år efter døde hun, formentlig ombord på sit skib i Flensborg havn. Man har spekuleret i, om det kunne være pest, der tog dronningen, hvilket er meget muligt.

Men de store testamentariske gaver, hun uddelte i Kalundborg, kunne måske også antyde, at Margrete ikke var ved godt helbred eller var begyndt at mærke årenes tyngde og derfor nu for alvor tænkte på sin sjæls frelse.

Gavebrevet, hun udstedte til de to sjællandske abbeder, giver desværre ikke noget svar. Her lyder det blot, at pilgrimsrejserne skal påbegyndes med det samme og: "være afsluttede og endte inden for de to nærmeste herefter følgende år, hvad enten hun er levende eller hun dør", som det hedder i

abbedernes kvittering. Noget vidnesbyrd om, at rejserne rent faktisk blev gennemført, har vi ikke, men der er ikke nogen grund til at betvivle, at de blev sat i værk.

Hitliste over helligt landskab

Ser man nærmere på gavebrevets indhold, åbner der sig en hel pilgrimsverden for os. For det første er de mange destinationer langt hen ad vejen oplyst hierarkisk. Valfartsmålene er altså samlet efter status og betydning.

Først i brevet, og dermed vigtigst, opregnes besøg i Det Hellige Land med Jerusalem som den største attraktion. Det vil sige, at der sendes pilgrimme til selve udspringet for det kristne univers. Dernæst er det Rom med alle sine vigtige helgengrave fra oldkirkens tid, der opregnes. I brevet verdensorden repræsenterer Rom moderkirken og gudsordet, der forvaltes i verden af kirken og paven.

Det tredje sted på listen er en valfart til Aachen, hvor man opbevarede den hvide underkjole, Jomfru Maria bar, da hun fødte Jesus. Marias position som himlens dronning og central figur i det senmiddelalderlige trosunivers bekræftes dermed igennem hendes plads i gavebrevets hierarki. Endvidere skulle der sendes pilgrimme til Santiago di Compostela i det nordvestlige Spanien, det vil sige et af de vigtigste pilgrimsmål på det europæiske kontinent og det sted, der havde været med til at forme pilgrimsvæsnets udvikling siden 1000-tallet.

Alene disse fire destinationer indkapsler mere eller mindre hele det middelalderlige fromhedsunivers. Men gennem gavebrevet kan kortet over det helliges topografi også udbygges yderligere. Tanken bag rækkefølgen af de øvrige valfartsmål er ikke helt klar, men de synes at afspejle to eller flere rejseruter ned gennem Europa i den måde,

En gravsten fra omkring år 1300 over Jonas, der fungerede som pilgrim for munkene i Sorø Kloster. Teksten omkring Jonas fortæller således: "To gange drog han til Jerusalem, tre gange besøgte han Rom, og én gang rejste han ned til Skt. Jakob". Han kom altså vidt omkring, og man finder ham derfor hyppigt omtalt som klostrets "professionelle pilgrim". Gravstenen er desværre forsvundet i dag, men vi kender den gennem Søren Abildgaards (1718-1791) tegning.

|| Det Kgl. Bibliotek



destinationerne blev opregnet på. Det er imidlertid ikke kun et aftryk af ruter, man ser i brevet, der er også klare grupperinger i gavebrevets valfartsmål. Margrete sendte pilgrimme til apostlenes grave og til steder knyttet til bibelske karakterer som Maria Magdalene og Johannes Døberen. Hun sendte pilgrimme til de såkaldte *virgines capitales*, de fire store jomfruer, der i senmiddelalderen var centrum for en stærk kvindelig spiritualitet. De havde lovet sig selv til Kristus og led døden for deres jomfruelighed, hvilket gav dem en kæmpemæssig autoritet og særlig adgang til Herrens øre.

Hun sendte også pilgrimme til de såkaldte nødhjælpere. I årene omkring 1400 havde de en særlig bevågenhed, både som individuelle helgener og som samlet gruppe, der især var specialiseret i mirakuløse helbredelser og beskyttelse imod ulykker.

Et klart nordisk perspektiv læses også i brevet, der uden tvivl skal ses i lyset af det politiske arbejde, dronningen havde udført for at få samlet Norge, Sverige og Danmark i et forbund. De tre kongehelgener, Olav den Hellige (-1030), Erik den Hellige (ca. 1125-1160) og Knud den Hellige (ca. 1042-1086), skulle alle besøges, og der skulle også sendes pilgrimme til Vadstena, hjemsted for kulten omkring Skt. Birgitta (ca. 1303-1373), der ikke bare var blevet en vigtig international helgen, men også en repræsentant for et stærkt Norden.

Helligsteder til tiden

Man kan også aflæse et kronologisk element i Margretes gavebrev, for øverst findes de gamle, ærværdige valfartsmål opregnet.

Det Hellige Land, Rom, Aachen, Compostela, Thomas Becketts (1118-1170) grav i Canterbury og de hellige tre konger i Köln udgjorde knudepunkter i både den tidlige middelalders og højmiddelalderens